

CAIN, santes a gwryrf (fl. diwedd y 5ed ganrif a dechrau'r 6ed).

Enw: Cain
Rhiant: Brychan ap Anlach
Rhyw: Benyw
Galwedigaeth: santes a gwryrf
Maes gweithgaredd: Crefydd
Awdur: Hywel David Emanuel

Yn ôl y 'De Situ Brecheniauc' (Wade-Evans, *Vitae Sanctorum Britanniae et Genealogiae*, 313-5) a'r 'Cognacio Brychan' (op. cit., 315-8), un o ferched bucheddol **Brychan** Brycheiniog oedd Cain.

Ceir y traddodiad amdani ym 'mchedd' y santes Gain, crynodeb a gyfansoddwyd tua chanol y bedwaredd ganrif ar ddeg gan John o Teignmouth allan o ryw lawysgrif anhysbys. Ni chwenychedd Cain y bywyd priodasol, ac yherwydd hynni rhoddydd iddi yr enw 'Keynwiri' ('Cain Wyryf'). Ymadawodd â'i bro enedigol, a gwnaeth ei chartref mewn lle a adwaenir heddiw fel Keynsham yng Ngwlad yr Haf; ac yno bu fyw bywyd meudwy. Wedi llawer o flynyddoedd, dychwelodd i Ddeheudir Cymru gan sefydlu mynachlog mewn lle nad oes ddim sicrwydd amdano ond y dywedir mai Llangeinwr yn Sir Forgannwg yw. Dywed y 'fuchedd' mai **Cadog Sant** a'i claddodd hi.

Y santes Gain yw nawddsant Llangeinwr, a chedwir ei henw ar gof yn Llangain a Chapel Cain Wyry (plwyf Tal-y-llychau) yn Sir Gaerfyrddin, yn Llangeinwen ym Môn, ac, efallai, ym Machen yn sir Fynwy. Ceir eglwysi wedi eu henwi arni hefyd yn swydd Henffordd, Gwlad yr Haf, a Chernyw. Fel rheol dethlir ei gwyl ar 8 Hydref.

Awdur

Hywel David Emanuel, (1921 - 1970)

Ffynonellau

Baring-Gould a John Fisher, *The Lives of the British Saints: the saints of Wales and Cornwall and such Irish saints as have dedications in Britain*, 52-5

Horstman (gol.), *Nova legenda Anglie as collected by John of Tynemouth, John Capgrave, and others, and first printed, with new lives, now re-edited with fresh material from MS and printed sources by C. Horstman* (1901), ii, 102-4

Acta Sanctorum Bollandiana (1643), iii, 275-7

G. H. Doble, S. Nectan, S. Keyne, and the Children of Brychan in Cornwall (1930), 34-48

Wade-Evans, *Vitae Sanctorum Britanniae et Genealogiae* (Caerdydd 1944), 313-8

Darllen Pellach

Erthygl Wicipedia: Cain aach Brychan

Dolenni Ychwanegol

Wikidata: Q4218975

Dyddiad cyhoeddi: 1953

Hawlfraint Erthygl: <http://rightsstatements.org/page/InC/1.0/>

Mae'r Bywgraffiadur Cymreig yn cael ei ddarparu gan Lyfrgell Genedlaethol Cymru a Chanolfan Uwchefrydiau Cymreig a Cheltaidd Prifysgol Cymru. Mae ar gael am ddim ac nid yw'n derbyn cymorth grant. Byddai cyfraniad ariannol yn ein helpu i gynnal a gwella'r wefan er mwyn i ni fedru parhau i gydnabod Cymry sydd wedi gwneud cyfraniad nodedig i fywyd yng Nghymru a thu hwn.

Ewch i'n [tudalen codi arian](#) am ragor o wybodaeth.

Emanuel, H. D., (1953). CAIN, santes a gwryrf (fl. diwedd y 5ed ganrif a dechrau'r 6ed).. Y Bywgraffiadur Cymreig. Adferwyd 20 Tac 2024, o <https://bywgraffiadur.cymru/article/c-CAIN-FER-0490>

LLGC
NLW

LLYFRGEL
THE NATION

Nosbarwr
Llyfrgell Cymru
Sponsored by
Welsh Government